

ШЫҢ

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИК ПАРТИЯСЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ
БОЛГАШ НЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР
ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ НЫЗЫЛ ХООРАЙ
СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

ЧУРТТАЛГА ТУДУГЛАРЫН НИИТИНИҢ КОНТРОЛЮНГА ТУРГУЗАР

Күрүнениң капитал салымыкыны-
нын күседи-биле бо чылым обласка
40 муң 877 дөрбөлчин метр шөлдүг
чуртталга бажынарын ажылчы чоң-
нарга тууду боери планда көрдүнгөн.
Барги кварталда 5313 дөрбөлчин
метр шөлдүг чуртталга бажынарын
ажылгалга кирген азы чыл планы
чүгөтө 13 хуу күсөттиңген. Чурт-
талга туудунаг тускайлаттыңган
фондуу районнар 29 хуу. Кызыл
хоорай — чүгөтө 19,7 хуу шигээт-
кен азы чуртталга шөлдү ажылгалга
кирериниң планы районнарга 13,1
хуу, Кызыл хоорайга 12,9 хуу кү-
сөттиңген. Тес-Хем район чуртталга
туудунаг бердинген 78 муң рубльди
ажылгаларыңе баштайгы үш айда
эгемен кирбөөн болгаш тангыс-даа
бажыны ажылгалга кирбөөн.

Чуртталга туудуларының бөдик
чөйрөлөрү дөш дөшөсө-чамдык чөй-
рөлө ам-даа кошмак. Тес-Хем, Та-
дм, Чөөн-Хемчик районнарың төп-
теринге чедир кылдырмаан бажы-
нарже удуз чурттап кирип туру-
лаан. Бажынарың соңгалары,
ажиктери, шалазы өд шытан кыл-
дырыңы-биле жазып, үрелни, ка-
тап кылыр чорукка таварып тур-
ган. Ынчангаш бажынарың ажыл-
галга кирериниң бүгү негеделерин
шыгыс сагыза чогуур.

Каз-Хем, Улу-Хем, Чөөн-Хемчик,
Бай-Тайга, Өвөр, Тес-Хем, Току
болгаш Таңды районнар 6500 дөрбөлчин
метр шөлдүг чуртталга бажынарын
бо чымды ажылгалга кирип ужу-
рут, ам чүгөтө 64 дөрбөлчин метр
шөлдүг бажынарың ажылгалга
кирген. Районнарга коммунал хан-
дырыга болгаш тууду контролары-
ның 7-и квартал планын үскенер.

Шах ындар хомушагының
журуу чүдөтө. Мында чөнтүг чыда-
ваннар чок. Ону чер-чериниң пар-
тия, совет органдарының тууду
ажылгаларыңе кичөөнгейни кошка-
канынын, амылга тууду участок-
тарында организацик ажылдың ба-
гайынын, ажыл-агыйын эвес чө-
рүктүн, тууду ажылдарын сула уду-
туп турарынын, кижилер-биле мас-
са-политиктиг ажылдың кошканын
түнөө деп санаар ужурут. Ылаңгы
тууду материалдарынын ханды-
рымы-биле амылга ууктелиши-
кинер болуп, туудуларынның ба-
рык 25 хуузу амыл нормазын кү-
сөттейн турар. Тууду ажылдарынын
шынары чамык, күш-ажылдың са-
гылга-чуруну кошмак. Мурнакчы
туудуларын болгаш тууду
коллективтериниң дуржуулазын кал-
баа-биле непередир талазы-биле
ажылдар кошмак чөрүп келген. Ту-
дуг машиналарының болгаш меха-
низацияны күчүзү долузу-биле ажыл-
латтырмаан.

Чазак чуртталга туудунаг хөй
көргөңн удурут берип турар. Бо
чымды область ол сорулгага 4 мил-
лион 792 муң рубльди шигээдир
ужурут. Ону бодомчалуу, амнал-
галга болгаш үр-түнөөдүг ажылдар
хүлээгелиг бис. Бир эвес мында
ады үнүп турар районнарың пар-
тия, совет органдарынын, олар-
нын удурутчулары чуртталга тууду
өзүгү удурукан болза, бердинген
көргөңг-биле бирги кварталда чөре-
дык хөй чаа бажынарың ажылгал-
га кирген турар ийик.

Планы күсөдиринге эргежок чу-
гуда куралдарың болгаш арлар
бисте бар. Оларын чүгөтө шын бол-
гаш бидилдиң ажылдар дерек. Ту-
дуга тус черин материалдарын эки
ажылгал турар организациалар-
нын дуржуулазы дидини-биле бол-
гаш калбаа-биле ажылгалары чүгө-
лө. Ынчангаш чаа бажынарың ажыл-
галга кирериниң планын тууду ор-
ганизациаларың бүрүзү, хоорай, суур
бүрүзү ай болгаш квартал саында
күсөткен турар кылдыр ажылды

шак ындар доктаамал организа-
циясы чүгула. Артык кварталдарда
чуртталга туудууну кол ажылдарын
ботандырары бистини область ам
улам шыгызы-биле негетинип
келген. Чер-чер Советтери тууду-
ларын материалдар, конструкциалар
болгаш санитар-техниктиг дерликте-
лер-биле үкүтелишкени чокка хан-
дырыны организацата чогуур.

Бисте эки ажылды тууду ор-
ганизациалары база бар. «Тыва тууду»
түрөш мун дөрбөлчин метр шөлдүг
бажынарын дүжааган, ол чедини-
шкени йири кварталда база-ла
быжылган турар. Ында организацик
болгаш масса-политиктиг ажыл өс-
түзү-биле өлкөжөн, № 1 тууду өс-
түзүчү туудуларын 753 дөрбөлчин
метр шөлдүг бажыны ажылгалга
кирген азы квартал планын 140
хуу күсөткен. Түрөш 6 муң дөрбөл-
чин метр шөлдүг чуртталга бажы-
нарын бо чымды хуусаа бетинде дү-
жаа деп хөлдөнгөн. Бир-Хем район
чуртталга туудунаг капитал са-
лымыкынын 44,6 хуузу чаргы-
лаан болгаш ажылгалга кирип тур-
дуларын 21,5 хуузу күсөдир а-
лган. Турарын тууду участогу үш
ай планын 140 хуу күсөткен. Сүт-
Хөлдүн сөтгөтө-тууду контроларынын
туудуларын база-ла эки ажылдал
турар. Олар чуртталга туудууну тем-
пизин дык дүрдүдир болуруну
дерек кырында үлегерин баштайгы
кварталда көргөсөнер.

Шах ындар өске-даа мурнакчы-
ларын дуржуулазын ниитинин бол-
дурун, туудулар ортузунаг мас-
са-политиктиг болгаш организацик
ажылды үнденини-биле экиждире,
социалистик чарыштын агыч чаа хө-
вириниң улам күштүү-биле калбар-
тыры, ынчангаш социалистик бөдик-
ке хүлээгелериң ызаамла күсөдир
болгаш нити чединикини хандыры,
ажылчы чоңнарга чаагайды туутуңган
чаа-чаа чуртталга бажынарын хөй-
үлө бөери-партия, совет, тууду бол-
гаш хөй-
ниини организациаларының СЭКП-
ниң ам болур төгүдүг XIII съезди-
ниңе төлөтп бөлөз болур.

Мурнакчы
туудуларын болгаш тууду
коллективтериниң дуржуулазын кал-
баа-биле непередир талазы-биле
ажылдар кошмак чөрүп келген. Ту-
дуг машиналарының болгаш меха-
низацияны күчүзү долузу-биле ажыл-
латтырмаан.

Чазак чуртталга туудунаг хөй
көргөңн удурут берип турар. Бо
чымды область ол сорулгага 4 мил-
лион 792 муң рубльди шигээдир
ужурут. Ону бодомчалуу, амнал-
галга болгаш үр-түнөөдүг ажылдар
хүлээгелиг бис. Бир эвес мында
ады үнүп турар районнарың пар-
тия, совет органдарынын, олар-
нын удурутчулары чуртталга тууду
өзүгү удурукан болза, бердинген
көргөңг-биле бирги кварталда чөре-
дык хөй чаа бажынарың ажылгал-
га кирген турар ийик.

Бирги квартал планын үскенер.
Шах ындар хомушагының
журуу чүдөтө. Мында чөнтүг чыда-
ваннар чок. Ону чер-чериниң пар-
тия, совет органдарының тууду
ажылгаларыңе кичөөнгейни кошка-
канынын, амылга тууду участок-
тарында организацик ажылдың ба-
гайынын, ажыл-агыйын эвес чө-
рүктүн, тууду ажылдарын сула уду-
туп турарынын, кижилер-биле мас-
са-политиктиг ажылдың кошканын
түнөө деп санаар ужурут. Ылаңгы
тууду материалдарынын ханды-
рымы-биле амылга ууктелиши-
кинер болуп, туудуларынның ба-
рык 25 хуузу амыл нормазын кү-
сөттейн турар. Тууду ажылдарынын
шынары чамык, күш-ажылдың са-
гылга-чуруну кошмак. Мурнакчы
туудуларын болгаш тууду
коллективтериниң дуржуулазын кал-
баа-биле непередир талазы-биле
ажылдар кошмак чөрүп келген. Ту-
дуг машиналарының болгаш меха-
низацияны күчүзү долузу-биле ажыл-
латтырмаан.

„Сүт-Хөл“ совхозтун шөлдөринде

Совхозтун шөлдөринде чакы хову
ажылдарын хун бүрдүе улам тү-
түктө турар. Тараа культуларынын
гектар бүрүзүдүн 12 центнерден
душ эвес дүжүтү өстүрүп алып
дөш механизаторлар, тараажылар
ажылдың темпизин дүрдөткен.

Ишкенид Алаш азы чедир делем
шөлдө амыл хамышыкыны-
ныг. Бора-Тайга салбыра тара-
зы база мал чеми культуларынын
2000 гектар чедире планнатты-
ган. Салбыра Шөлдө-Тей, Кок-
Тал, Бай-Тал, Чиге-Хову, Ак-Даш
шөлдөрине чер аңдырылганы,
илвиртөөшкенин, чымдынын, тап-
ташкынын «ДГ-24», «ДГ-54» мар-
валды 10 тракторлар соксам чокка
чөрүдү турар.

СЭКП-нин XIII съездинде алдир-
жыткан социалистик чарышты кал-
бартыңан, ажыл ишчилер чакы тара-
лыгы кыска хуусада, эки шы-
варыг доозарынаг чамыс ап-сет-
килдиг ажылдал туралар. Амгы
үдөш ында 650 гектар чер илвиртө-
ттиңген, 300 ажыг га чери лүш-
ликтеп хөөткэн, 280 га чер де-
скель таптыгтыңан, 80 гектар аңдир-
тыңган, 1330 гектар куруккан бол-
гаш агыс черлерин уду алдырып,
үренин чаштырылганын амдан эгелер
берген.

Кыдат-өөл олар хун нормазын ажы-
руксуудин турарлар. Бугаларын албө-
те биле долуур агып баткап сүт шө-
лдөжө амылга берген. Шөлдөрин
сүт-биле хандыр дошөсөчө кичөө-
нгей салдыган.

Бисте тарагы шөлдөривити
бүрүзү-биле сугарып тарып бис.
Апрель эгезинде чалган хар тарыга
шөлдөрүн эки шыгтыган. Хар шы-
гы ажылгалын, шык бажыныкы-
нын чорудуу турар бис. Мычала-даа
чакы эвек сугу бүрү ажылгалы-
ны-биле сугарыкчыларының дөрт
өөндөрүн тургускан. Сугарыкчы-
лар ам үдөш 300 гектар чери суг-
гарган. Сугарыкчылары күжү
ам-даа улагтырар бис деп совхозта
партия организациаларының секретари
эч Йонсан-Серен чугаалап олурар.

Бай-Тал, Шөлдө-Тей, Ак-Даш хо-
вуларында куруура шөлдөрине
2400 тонна органиктиг кемчишдикти
гелерин төгөр турган чүгөтө 850 тон-
на төккөн. Өдөк сөртүгөлине бир
трактор, бир автомашна амылдап,
бо амылда ажылдын күжү эвөш
быжылгалтыңан.

М. СЕВЕН.

Совет-сомали дыңнадыг

Сомали чазактың чалаанын Эзу-
гаар Совет Эвилелиниң чаагай сет-
килдиг төлөөлери Сомалиге апрель-
диң бирги чартымында чораш болгаш
ол төлөөлери ССРЭ-нин министри
М. А. Лессеко баштап чораш.

Сомалиниң күрүнө ажылдакчыла-
ры-биле төлөөлериң кешигүнериниң
беседалашканынын үезинде чөсөт-
ленишкени бүгү-нияти болгаш бу-
рут дүжүрер дугайында айтырыг.
колониализмни ууткаарының дуга-
ында айтырыг, тайбын Эзу-биле ко-
жа-хөлбө догундашыкынын болгаш
делеткег чаз керүүлөөлериң үнүп
болур айымын бүгү-ле аргалар-биле
болурубазыңан айтырыгы дөш
ышкаш улустар аразынын индыг
чугула айтырыгыларын талазы-биле
ийи талааларын туружунуң дүжүр
турары өлөреттиңген.

Сомали Республика-биле ССРЭ-ниң
аразынга экономика, садым болгаш
культура талазы-биле кады ажылда-
жылганы улам калбартырың ар-
галары дугайында санал-оонадар
ын ийи талаалар солукшан.

Экономиктиг болгаш техниктиг ду-
даламы дугайында база чигеделер
негеделерге үндөткөш, узуу хуу-
саалыг совет чөлини тыпсырын
дугайында бизжаң бижикти сомали
чазак совет төлөөлериң баштымын-
га тыывсаң.

Совет чазак болза Сомали Респу-
блика-биле экономиктиг болгаш тех-
никтиг кады ажылдажылганы чогуу-
ру-биле хулаз көр болгаш бо тала-
зы-биле сомали талазын күзөлдү хан-
дыры-биле көр апаар деп совет
тала мелегезиң.

Садым харылааларын калбарты-
ру болгаш чокуу үеде садым керезин
чарар чорук оларын аразында эрге-
ажытарга таарымчыл болур ийик
дээрине ийи талаалар база чөпшө-
рөшкөн. Ол шыкын эң кыска хуу-
сада культура харылааларын көжү-
дерин дугайында дүжүрүлгүла ча-
рамын ажыктыг болурун ийи та-
лаалар база-ла чөпшөрөшкөн.

Сомали Республика-нын премьер-
министри Абди Рашид Али Шерма-
ни Совет Эвилелиниң чазак сеткилдиг
төлөөлери баштап алгаш, Совет Эви-
лениге келеринге совет төлөөлериң
баштымы Совет чазактын мурундап
чалаан. Ол чалаашканын хулаз ал-
ган. (СЭТА).

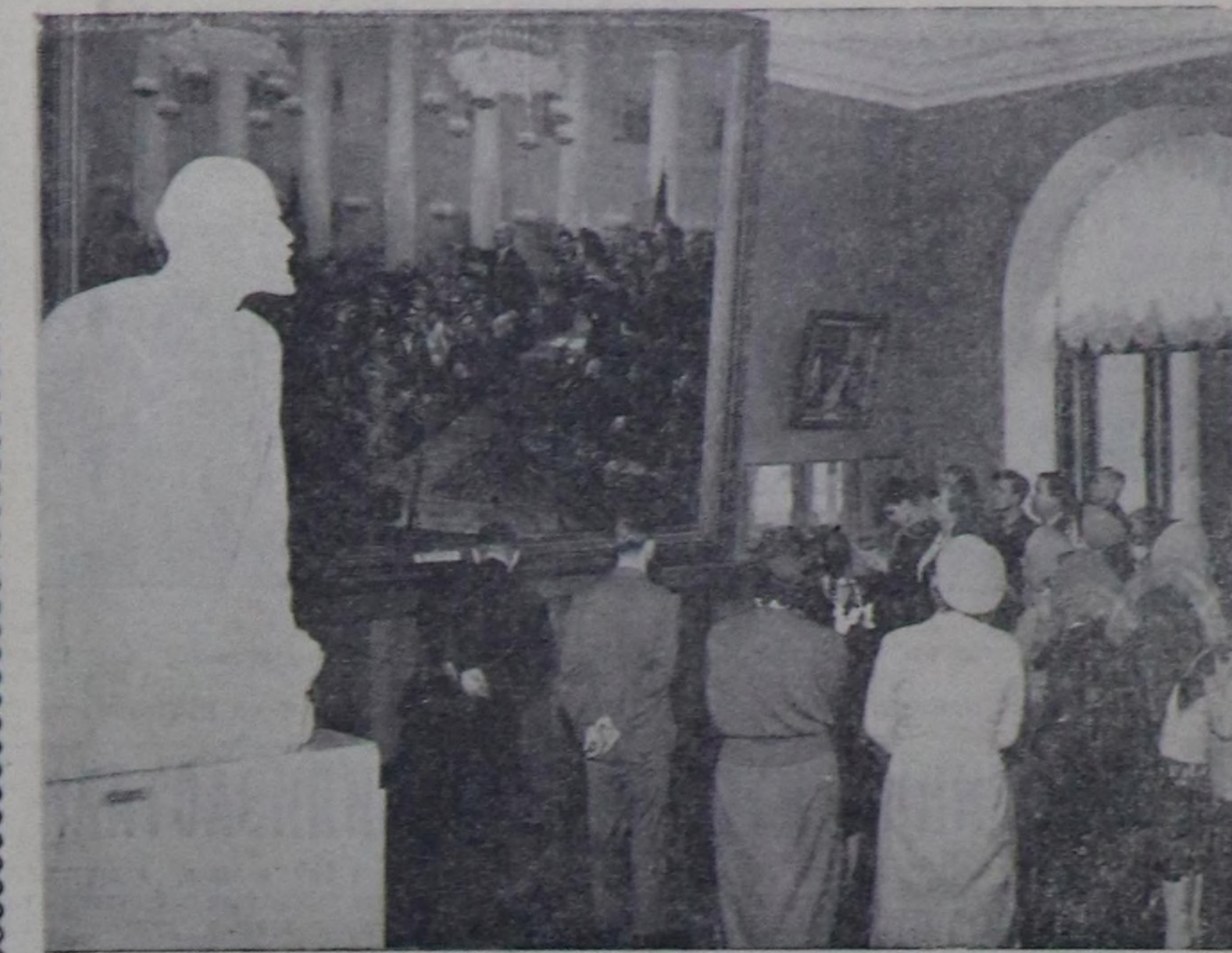
ОБЛАСТА СУТ, ЭТ, ДУК САДЫП АЛЫРЫНЫҢ ЧАРТЫН ЧЫЛ ПЛАНЫНЫҢ КҮСӨТИНИП ТУРАРЫНЫҢ М Е Д Э Э Э И

(1961 чылдың апрель 20-де, хуу-биле).

Районнар	Сүт	Эт	Дук
Тандм	36,2	22,5	0,2
Току	34,2	27,0	0,2
Каа-Хем	30,4	44,1	0,2
Эрин	27,7	39,7	2,4
Бин-Хем	26,0	27,4	0,6
Улу-Хем	23,2	31,5	0,8
Барыш-Хемчик	19,2	42,3	2,0
Бай-Тайга	18,6	46,4	0,2
Чөөн-Хемчик	18,6	40,9	1,1
Тес-Хем	12,1	30,5	0,5
Өвөр	11,6	27,9	0,2
Кызыл	1,7	12,5	2,0

Апрель 20-ге чедир областа сут
садып алырынын чартын чыл планы
26,4 хуу, оң иштінде колхозтарда 24,4 хуу, совхозтарда 29,5 хуу;
эт—областа 33,9 хуу, оң иштінде колхозтарда 31,5 хуу, совхозтарда
база 31,5 хуу; дук—областа 0,9 хуу, оң иштінде колхозтарда 0,3 хуу,
совхозтарда 0,03 хуу күсөттиңген. Эт садарынын планы эртен чыда-
рзын дээр укусөттиңген турар болза-даа, сут садарынын планы эр-
тен чыдап денеленден оранон нуулан. Эртен чыдап апрель 20-де
сут садарынын чартын чыл планы 56 хуу күсөттиңген турар.

В. И. Ленинниң Төп музейинде

Москва. Коммунисттик партияның үндөүлекчиси болгаш Совет күрүнениң тургүзүчү В. И. Ленинниң төртүүнүң хунундан бээр 91 чыл болганын бистин чуртувууска болгаш бүгү делегейге калбаа-биле дем-дегеп эрттирген. Ол хун-нерде В. И. Ленинниң Москвада Төп музейинге дык хөй кижилер: ажылчынар, колхозчулар, Совет Армияны дайышчылары, сургуул аныктар кээп турганнар. Олар улуг баштыкынын дугайында материалдарын улуг сонуургал-биле таныжып көрүп турганнар.

Чурукта: Октябрьниң социалистик революциянын үезиниң дугайын көргүскен делгирлердиң залда.

Фото В. Савостьяновтуу болгаш Е. Кассиниң. СЭТА-ның фотохрониказы.

ССРЭ-НИҢ ҮЛЕТПҮРҮ БИРГИ КВАРТАЛДА

Күрүнө планы чедишкениң күсөттиңген

МОСКВА, апрель 24. (СЭТА). ССРЭ-ниң улутпүрүң ахмадчылары, СЭКП-ниң XIII съездинин төлөтпүгү уткурунга белекеттиник-шаан, 1961 чылдың бирги кварталдың планын чедишкениң күсөткөн. ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлөтүнүн чамыда Төп Статистика эргележиң диниңадында чугаалап турары болза, 1961 чылдың бирги кварталында ССРЭ-ниң улутпүрүниң ниити продукцияның бүдүрериниң планын 102,5 хуу күсөткен. Эртен чылдың ол-ла үезинде денөзөргө, улутпүрү продукцияны бүдүрери барык 9 хуу кемей өскөн.

Бүгү эвилелешкен республикаларын улутпүрү ниити продукциянын болгаш продукциянын чутула хөвирлериниң хөй түрүзүнүн талазы-биле квартал планы күсөткөн. Оң-биле кады Мурманск, Курск, Белгород, Тюмень, Владимир, Черкасск, Полтава улаз ажыл-агый чөвүлөдериңден агыда бүгү улаз болгаш продукцияны өске-даа хөй-хөй хөвирлерин бүдүрериниң планы долуур болгаш ажык күсөткөн.

Бо чылдың бирги кварталында ил, протат, каң хоора бүдүрериниң, демир руда, нефть, хөмүр даш тывыжкынын, алюминия, чөс-хөд, коргулчу, цинк, аз-коргулчу, ичтүгү суу, кобальт, молибден продукцияны, магий болгаш магий элчидиргелери, титаны бүдүрериниң, электроэнергияны, бензинни, дизель одагыны, мазутту, калий-жикте болгаш куеститиг дусту, минералдыг кемичилдигелерин, күтүр киллоданы, синтетиктиг амылалыг, синтетиктиг сомалин болгаш пластиктиг массаларын, кылмал болгаш синтетиктиг волокнону, автомобиль дугайлары, автоомбильдерин, тракторларын, трактор сеякаларын, трактор косилкаларын, саазынын, цементини, чымп антээр демир-бетон конструкциаларын болгаш кектерини, шиферин, сонга шилин, дук, эң болгаш торгу пестерин, хөм идиктерин, эт-хөкөкөлдөрүн, чиг сүт продукциянын, консерваларын, бүдүрериниң, балык хуларынын

болгаш продукцияны өске-даа хөй-хөй хөвирлерин бүдүрериниң планы долуур болгаш ажык күсөткөн.

1960 чылдың бирги кварталында денөзөргө шойну 900 муң ажык тонна, кады барык 1,3 миллион тонна, протатты 1 миллион ажык тонна, нефтини 4,6 миллион тонна, газты 3,4 миллиард кубометр, электроэнергияны (районнар электростанциалары болгаш блок станциалары-биле катты) 6 миллиард киловатт-шак, цементини 1,3 миллион тонна, чымп антээр демир-бетон конструкциаларын болгаш кектерини 2 миллион кубометр хөйүгү бүдүргөн. Статистиктиг сэмал болгаш пластиктиг массалар бүдүрери 24 хуу көвүдөн. 1960 чылдың I кварталында денөзөргө дук кылың

БАРНАУЛ (СЭТА). Кудунданын, Алейскиниң, Обь чогууну ору-деши шөлдөрине чакы хову ажылдары улам-на калбарып турар. Алтай крайының колхозтары болгаш совхозтары хөп олуртуп культуларының шөлдөрүн улам калбартышсаан, бо-биле алдыр чегеңиңе ажылдаары-биле тарып турар. Ол культура эң үнөлүг, чүге дээр бекетер-биле дык байлаштыды. Ынчангаш ол культураны бо чазын крайга чедер муң гектар чеге өстүрү дөш. Бо чылым алдыр дүжүтү колдуунда үренин кымыры-биле ажаан алдыр болгаш оң күсөли-биле чеди чылдың төңгүзүчү бо культураның тарылга шөлдү чартык миллион гектар чедир калбартыр.

НАЙЫРАЛДЫҢ БОЛГАШ БОТ-БОТТАРЫН БИЛЧИРИНИҢ БАЙДАЛЫНГА ЭРТКЕН ССРЭ биле ГДР-ниң аразынга эртем-техниктиг кады ажылдажылга талазы-биле сессия

ССРЭ биле ГДР-ниң аразында эртем-техниктиг кады ажылдажылга талазы-биле совет-герман комиссияның XIII сессиясы апрель 11-ден 18-ге чедир Берлинге болуп эртен. Ол сессия найыралдың болгаш бот-боттарының билчеринин байдалына болуп эртен, ынчангаш оң шилтирлерин ийи чурттарың техниктиг хөжүдүлгениң темпизин улам дүрдөткөргө деткичели болур.

Эртем-техниктиг кады ажылдажылга, эң ылаңгы машина туудуш-кунуун, химия улутпүрүңү, электротехниканын, туудуңу болгаш өдө-дө ажыл-агыйнын, а ол шыкын улус ажыл-агыйнын өске-даа амыр-ларын талазы-биле кады ажылдажылгага эртен чылым улуг чедиш-кинерин чеди адимганин оң комиссия бөдүн диниңадынга айткан. Кады ажылдажылганын хөмчөөс чөк калбарып турган.

Техниктиг төлөвилелерин, машиналарың технологию документи-лерин болгаш шыгыларын, дериг-хөкөкөлдөрүн болгаш приборларын алды-бердеринин дугайында, а ол шыкын амгы үезиң бүтүрүлгө дүр-жагаларын болгаш эртем-техниктиг чедишкенинерин өрөөнип көөрү-биле тусай эртемчиликтерин бот-боттарыңе чөрүтүңүр дугайында эвөш хөй чаа шилтирлерин комиссия хулаз алган. ССРЭ-ниң болгаш ГДР-ниң эртем-техника, төлөвилел болгаш конструктор институттарынын тусай эртемчилериниң аразында харылааларын экиждер темгелерин база айт-кан. (СЭТА).

налга кирер төлөптү болган. Дык илередиктиг болгаш хөй талазы-биле чазан-салымныг, хандымыдан шык-чы артист социал мөзү шынарны чыда-биле, ура чечен арта-биле илередип турар хөй дүрү-хөвирлерин тургускан. В. И. Пашенналыг күсөткени Васца Железнованың ро-дө театр амырларында гезулу улуг болушуну болган. Х. Волыкованың «Даш уя» деп шишянык бажы ээни кырган кадай Инсавориниң дүрү-хөвирин көргүсөң В. И. Пашенналыг шыларанай агылы бо-лур.

Кинематография талазы-биле Леничи шаңнады анык режиссер Григорий Чухрайның тургусканы «Совет дугайында баллада» деп уран чечен кино чурука тымыска-Бо кино чурук болза бөдүнү орус кижилериниң улам-болза талазы-биле күштүг чагайынын дугайын чуга-лаан турар. Ада-чурттуң Улу да-йымынын чымдырында солдат кижиниң өскөт чокка хун бүрүгүгү турган маадырлар чөрүтү бо кино чурутуп көргүскөн, совет кино улаң чурутунуң кичиге ыламылдыг ула-нышыкынын үрүтүлдү турар.

«Совет дугайында баллада» деп кино-ниң чедишкенирин Г. Чухрай-нык кады оқи сенарийин тургускан кинодраматург Валентин Ежов база хуваарып эргеген.

Леничин шаңналарын чаз лау-реаттарының дааныш бо-лур. Оларын ийиз-бүрү талантыларын, ыла-мы-бүрү чогаалчы аргалары эң бөдүг негеделерге дүжүп турар. Оларын ажылы, чогаалдары совет кижилер-ге калбаа-биле бидитир. Боттары-ның бөдүк уран чечен төлөптү чө-руу-биле олар бистин хөй национал-дыг совет культуравыска улуг са-лымыкынын кирип туралар.

М. СЕВЕН.

Барын-Хемчик райондун «Барлык» совхозунда эрте чажар тараа культураларынын тарылганы эгелзэн.
ЧУРУКТА: тракторист Ооржак Кушкаа-оол, чаштырыкчылар: Хомушк Серен-оол, Хомушк Мурзегей, Сарыгал Дорунмаа.

ТАРЫЛГАНЫ ДÜRГЕДЕДИРИНЧЕ КУШТЕРНИ МОБИЛИЗАСТААР

Ховуда ажил-иш

Чажыр тарырынын муруну чарында хөргүн сайырадыл кылырын ажилы «Межегей» совхоздун ховуларына калбаа-биле чоруттуган. Трактор-хову бригадалары алды кезек тарылга шөлдөрүндө ажил түлдүктөө. Час өртө дүшкөн, чымыл хуңер урдузулуеп турар чорук чакы хову ажилдарын шулуудун чорударына таарымчалык болду берген.

Совхоздун партия организациясы ховунун ажил-ишчилеринин ортузунга таймыр-массалык ажилды, көскү агитацияны баштайгы хүндөрдө мынчаар организаптап чоруткан: трактор-хову бригада бүрүзүндө ий-иши агитаторларын быжыткан, ба ажалда башкылардан дөрт киж баар. Бара-Будук чеди чыл школазынын башкыы эш В. Гайдук хову ажилында механизаторларга беш катап беседаны кылган, хову туралында доуунарым, плакаттарын аскап болгаш агитхуудустарын үндүрүп турар.

Алдыгы трактор-хову бригадаым бо чазын 2000 ажыг кур чери ажилдалга кириер. Ам бригада 1150 гектар кур чери ачарган болгаш ажилда кылган. Партия организациясынын ол бригадала агитатору эш В. Кызыл-оол хүлээлгезин эки күүсөдүн, хүнүн-не беседаны, солун номчулганын чорудуп келген, кымыл пекке алды кезек лоууңу кылган, бригаданын социалистик хүлээлгезин чара бижөөш, көскү черде аскап, агитхуудусту 5 катап үндүрүп, көргүзүп самбарынын хуңуерде чарытын турар. Көскү агитациянын ош-лаа өскө чүүдери делгеттинген. Агитатор чаа тургускан радиопроектир чорудуу ажилдарын турарында механизаторлар сөөлү медальдарын, солун концерт дамчыдылганын дымнап турар аларган.

Мооң-биле чергелештир тайылбыр-массалык ажил, көскү агитация трактор-хову бригадаым бүрүзүндө бир доску чоруп турар деп сөгөлбөс. Совхозта клуб эргелекчиси Н. Шырын чакы хову ажилдарына холбаштыр болтуг хөмчөлөрин албайн турар, хана солун үндүрүп дөвийн чөккө чедир күүстөй, лоуунарым кылбайн, агитатор хүлээлгезин ажилын чорутпайн келген. Клуб ажилдаастаан, кино көргүзүү боластаанында бөөр алаан ур аларган. Ажилдын комитеди (даргазы эш Т. Бокон) илдиг чөмчөлөрү биле өпкежин турар, ову чайладырып хөмчөлөрүн алган. Социалистик чарытын түндөлдери ам-даа чөткө үмөкөн.

Ишти трактор-хову бригадамында тайылбыр-массалык ажил көпчүк коомчало тургустунган, бригаданын социалистик хүлээлгезин астынай, агитхууду үмөйи турган. Алды хову тургаларында тургускан радиопроектирдин чүткө чангызы ажилдап турар, өскөдери батаралары чөгүндө ажилында ажалдай-байн турар. Тарылганын чедишкенин чорудар партия, профивиле, комсомол организацияларынын организацты, тайылбыр-массалык ажилды канчаар тургустунганында хамарлыр. Ичанган партия организацты чакы хову ажилдарын чө-

чылар: Хомушк Серен-оол, Хомушк Мурзегей, Сарыгал Дорунмаа.

Фото В. Лутковтуу.

никтиг чорумнарым хажыдарына, тарырынын хуусаанын узандыктарына чедирин болур. Бригаданын бүтү тарылга шөлү—4100 гектар болгай. Тарылганы 8—10 ажыг хүнүндө доозар деп сорулганы салган чүве төлөөдө, трактор-хову бригаданын механизаторлары ол сорулганын күүсөдиринче бүтү аргаларын ажилгаары чүтула.

Совхоз 1961 чылда 19,5 муң гектар тарылга шөлдү болур, ош иштиңдө тарга культуралары 15 муң гектар чедер. Күрүңгө 8500 тонна тараны дужаар. Кукурузаны өрткөн чымын 400 гектары таран, а бо чымын 800 гектары тарымар. Тараа культураларынын гектар бүрүзүндө ортумаа-биле 11,3 центнер, ногаанын, картофельди гектар санында 100 центнер, свёкланы 40 гектары тараш, ош бир гектары-

Парник ажил-агыйында

Совхоз ногаа ажилын сайырадыр талаам-биле элээн ажилдарын чорудуп турар. Ногаа рассадалары өстүрүп чыматкылыг (улул хөмчөлдүг) чаа черин даш туулу апрель эгезинде доозулган. Ош иштиң кыштын, чачын, күстүн сөөк үелеринде үргүзүчү чымыл тургузар, анаа ногаа (огуреттер) өстүрүп дөш одалга системаны кылган. Моңу күүсөдиринче совхозту шөккө алган Кызыл-оол ийги АТК-нын, авторгестин колдөктөгүндө Ш. Шурган, С. Сменев, В. Лажачев болган. В. Герд шөккөп ажилдаанар. Олар чыматкылыг черин иштиңдө доозайлар дамчытыр буре-биле индир одалга системаны кылды доозушкан. Бо ийи организацтыр шөккө алган совхозтагы практиктиг дуанын чедирин, СЭП ТК-нын январь Пленумунун шиптирлерин күүсөдир турар ол-дур.

Парник ажил-агыйынын ногаажылары, ош эргелекчи эш М. Рза-нова ногаа рассадаларын эки ажаан, өстүрүп турар. Бо ажилга хуоросту участоттун агроному эш Е. Петрова үргүзүчү практиктиг дуанын чедирин келген. 576 рамалары 54 парниктер бар. Рамаларын шывар шымылгар 1300 кезек. Бир эвес шымылгар чок турар болза, эрте чазын сокта казып ногаа рассадаларын өлүгөп каап, ичанган ажил-агыйга кога-ралды чорук таварып болур. Чөткү санын илдиг рамалар болгаш шымылгар чөккө парниктерге ногаа

Хову ажилы калбарган

Тес-Хем райондун Ленин атыг колхозу чакы хову ажилын узам калбаргып турар. Шык базырымын кыныга 654 гектарын алыртээ. Артылы шөлдөрүндө механизаторлар 7 тракторлар-биле хүндүз чаштырып, дүң чөккө ардылгаларын чорудуп турар. Колхоздун хову турлаанада таарымыналыг байдал тургустунган. Иштиң чурталга бажыныры, чөмчөлөгө чөдөр организацтыгыман, Колхозчу тараажыларынын ортузунга

Баян-Кол ховузунда

Улул-Хем райондун «Улул-Хал» совхозунун № 2 хову бригаданынын механизаторлары чакы тарылганы ныска хуусаада бедни шынарлыг чорудар дөш эрестиг ажилдап турар. Бригадала тракторист шиптер Дуганчан, Кара-оол, Уйун-оол, Сан-дан-оол олар апрель 18-не чедир Алды-Шынаа участотунда 193 гектар чөккө кымыл-тасты чаштырганнар. Олар ийи агрегат-биле ийи элчөгиг ажилдап, элчөгдө 30 гектар нормазын 35—37 гектар кылдыр күүсөдир турарлар. Ол бригаданын чамдын механизаторлары кукуруза тарыыр шөлдө өдөк чөмчөлдигини көпүшкөн, 70 га чери чаштырылгана катоптап белетизэн. ЧУРУКТА: чаштырыкчыларын ийи агрегаттары Баян-Кол шөлүндө кымыл-тасты чаштырып тур.

Сезу Д. АРАНЧААНЫЫ, фото А. АИРНИИ.

С. КОМБУЙ-ООЛ.

Чедишкенин-биле чергелештир

Барын-Хемчик райондун «Барлык» совхозунун Хөндөлөк асында № 4 хову бригаданынын кол өнөөлөдө мал чөмчөлөгө чергелештир культураларын тарыыр. Инда 5 тракторлар амгы үедө доктаамал ажилдап турар.

«ДТ-54» деп трактор-биле чөккө ажилдарын турар эш Чанчык-оол хүлээдө 7 гектар чери алдар хүлээлгезин турган, хүн бүрү 10—11 гектар чөккө чараш турар. Илбиртчилер Билеш-оол, Шынов «МТЗ» деп тракторлар-биле хүндө 50 гектар чери илбиртчөө нормазын доктаамал күүсөдир келтирер.

Бригаданын ажилчынарым амгы үедө чакы суггарылганы база каттай чорудуп, баштай суггарылганын чердерин алдырды турарлар.

Редикцияга чагаалардан

БЫШ ÜРЕЗИНИ
Чөккө чаа Танды районунун ийи ажил-агый черинин коллективиндө кезек киж ба атылган, чөккө болгандан-на үнөс ховар ийи—хады чөгөгайын 920 килограммы чымп дужааганнар. Оларын ол шампын ажилдааннарын хүндө 109 кг чедир чымп турган. Чыгдырган чөгөгайлар арыг үрезини алдыры-биле Балгазында үрезин арылгаш сумлекеже чоруткан.
А. СУМБАА.

ШЕФ

Өвүр районунун «Торгалы» колхозунун суггарыг малчыны М. Ийианын хойууну кажаанын өдөн Чаа-Суур школазында 10 киж шөккөп чөккө хөөрүп бергенер. Колхоз баштаар чөккө шөккөптерге прещиптиг тракторну быжыткан. Олар көркөңни трактор-биле сөөрткөш, кажаандан ырады алдырын чыгганнар.
В. САНАА.

ХУР АШКАН

«Найрыал» совхозтун Будун-Терек салбырында малчын Чыдыл өг-булек сөөлдү 3 чылда хөй мадап келген. Эрткен кыштан ол кодынын 540 баш хөв чөккө өртөп, хур ашкан болгаш бо хуңерге чөдөр төрөөн 231 хойуну чаш төдү чөткө алдыган. Чаазаанда 2 тонна ажыг көк сиңири-биле малчын чаш хурагаанын чөмчөрип турар.
В. ДОРЖУ.

НИЧЭЭНГЕЛГЕ АЖААНЧЫ

Чөккө-Хемчик районда кезек ажил-агыйнын дуржулга ставканын Тесе-Хал суг-бараан бажылары шүптү чөткө. Былаа ажаакчызы Монгуш Козакооолову Наору чаш мал төртүттөрүнө биле улуг кичөөлөгини салып, кымык ажилдап турарын былаа бүрүзүңдө хүндө 500 граммдан эвөөш эвес немелде делгилеп болуп турары хөкөлдөп турар.
С. КОМБУ.
С. САТ.

Чинге-Эзимнин сынында

Току районда «Май бири» колхоз бо чымыл артыл бүдүргезинге 5000 кубометр, Ий школазында 1400 кубометр оттулар мыш белеткер сорулга салган турган. Ош кымылына 70 хире киж ажилдап кирген. Ак Сайылыгыңа удуртканы ол бригада сөөлдү хүндөп чөдөр 6 муң кубометрдин деп кезин белеткер алган. Амгы үедө Чинге-Эзимнин сынында бадды, хирөөниң даам-шымзын эртенден орай кезгөдө чөдөр улажып турар.

Бригадада күш-ажылдын организацтын эки тургустунган. Оларын арамда Мыраа, Деве-рес, Дөмүр-оол ийшак хүндө 5—6 кубометр мияты белеткер туралар хөй.
Н. КУМАЯН.

Ясли ажитынган

Чөккө-Хемчик райондун «Октябрь 30 чымы» колхозунда урулар асыан апрель 1-де ажитынган. Ясли турга чөгүүр орундөк, алы-чөм, ойнарактар-биле бүрүн хандыртырган. Инда хар чөткөш чаш урулар чайгар кайалар беини 20 ажыг.

Хун бүрү анаа 100 ажыг урулар кезеп, чакы хову ажилдарынын түдүктөшкенин-биле камсыраштыр колхозчу нелер ажилдап киришкен.

Колхозчу нелерин ажил-иши чедишкенин асай коллективиндө улуг хамарыларын өрөөн көргөш, ош эргелекчи эш Седиев удуртуу турары коллективиндө ажилды бедик делгелге организацтыларымды кемчөгелер алган.
О. САЙЫН.

Аныяк механизаторларда

Балгазынын № 11 механизация училищезинин 180 ажыг курсантылары областык колхозтарында, совхозтарында практика өрттирип, чакы тарылга ажилында кижжире-биле атыттыныканнар. Олар колхозтары, совхозтары барган, техниканы хүлөөп ап, тускай бригада болуп ажилдаарлар. Ол бригадаларын училищезин мастерлери болгаш классыларын удурткучу бажыларын удуртулар.

Бистиг курсантыларымыс чакы хову ажилына киржип, практика өрттирери-биле өйлөшөс, хари хову бригадаларына агитаци-массалык ажилды калбарып, хана солун болгаш агитхуудустарын үндүрери-ге дулаакым, ошн концерттерин организацтыларлар.

Училищезин өрткөн курсантылар өрөөмшканын, суур чагайжылганына киржип, 1500 аны-буру ийиштарын олурутурлар. Училищезин чыгы сөптөгөңн база олар чөрдөрлар. Училищезин дулааар ажилдап ажилдап чайлаарлар. Олар 410 га тарга культураларынын, 5 га свёкланын, 20 га картофельдин, 10 га турнепс, тарымал төөрүк, согунаны хову ажилына киржип, практика өрттирери-биле өйлөшөс, хари хову бригадаларына агитаци-массалык ажилды калбарып, хана солун болгаш агитхуудустарын үндүрери-ге дулаакым, ошн концерттерин организацтыларлар.

Радиожудулга

Кымыл хоораянын «Тере-Хөл» колхозунун сууру—Куңгуртунга өрткөн чылдын төңүзүңгө чедир 95 радио точкилар турган болза эм—125. Суурун радиожудур талазы-биле харыллаа салбыры, колхоз баштаар чөккө хөмчөлөгүн ап, радиожудулан бо чымын доозар деп турган.

Дарганның үлүү

Улул-Хем района «УТКА 25 чымы» совхозтун Ак-Туруг салбырында хоочун дарганы Ховалыг Кошкар-оол бо чылдын чакы шөл ажилдарына болгуну үлүүн киньрген. Ол 117 илбирлерин бистери сөптөгөн болгаш биез таарыштырган. Олар ам совхозтун ховуларында саалда чөккө ажилдап турарлар.

Дарган оон ийи 117 алытарынын дагаларын боду кылгаш дагаланын. Чуртталга болгаш бүдүргөлө туударынын өжжиктеринин, солгаларынын туудаларын болгаш шүңтөктөринин база эш Кошкар-оол кылмы турар. Ол бо чымын ул аныяк дарганынын өрөөлөгө. Ош ам № 4 бригадага доктаамал ажилдар дартан кылдыр быжыткан.

Солун семинар

Областык культура өргөлелин болгаш Улулчу чогаалыгының бажынынын организацты-биле райондарынын болгаш кезде сууларынын культура бажынарынын директорларынын ош хонук семинарын Кызыл хоорайга болуп өрткөн. Семинарнын киржикчилери кездеге культурамассалык ажилдарын чорударынын ийи-буру хөкөлдөрүн дугайында лекцияларын дымнап, практиктиг кичөөлөгүн өрттиргилөөш. Культура бажынынын чөвүзөлөгө болгаш актив чөккө ортузунга кино көргүзүтүпүн талазы-биле ажил, күш-культура хөмчөлөгүн өрттирери, көскү агитацияны хөкөлдөрүн, шажыга дүрө ажил. Культура бажынарында улусчу университеттерин организацтыларынын дугайында лекцияларын семинарнын киржикчилери чаа-чаа солун чүүлдери билли алтылаан.

Малчынарын өөредир

Тес-Хем райондун Ленин атыг колхозунун 40 ажыг муң баш малы Оруку-Шынаа, Устуг-Шынаа, Бер-Даг, Тес, Шуурмак одаларында улуг девискөрдө чаптылган. Ол хөй одаларын мал өмчөлөгө болгаш зоотехниктер чөткө эргин, малчынарта өргөжөк чүтула дулаакымнын көргүзүп чөткөкчи туралар. Чыж, Оруку-Шынаада калдыр, берге дөңгө одаларда колхозтун малынын барык ден кезин бар. Инда бир мал өмчөлөгө биле ол дулаакы санитары ажилдап туралар. Олар канчаар-ла кызар болза, бугу малчынарын эргип чөткө билдингир. Устуг-Шынаанын, Бер-Дагынын одаларында зоотехниктери хандырылганы база-ла ол ышкан.

«Шымың» материалдарының изи-биле

Бай-Тайга район эмгелгезинде кадрлар ымыртамастааны-биле өмчөлөгө черлеринин ажилында улуг чөткөстөрүн илередип, кезде корреспондент чагаа бижөөш. Ол дугайын редакция ажилчы чөккөп делгелгелеринин Бай-Тайга район Советинин стүүсүнүмүңа медделгөн.

Сессияга чугалаашкан

Бай-Тайга район эмгелгезинде кадрлар ымыртамастааны-биле өмчөлөгө черлеринин ажилында улуг чөткөстөрүн илередип, кезде корреспондент чагаа бижөөш. Ол дугайын редакция ажилчы чөккөп делгелгелеринин Бай-Тайга район Советинин стүүсүнүмүңа медделгөн.

Суур чагайжылдылгасы—чугула айтырыг

Бүжө суурун чагайжылдыр, ош арылсилг тургузар талазы-биле кезде Советтин (дарга эш Чамыял), албай, организацтыларынын удурткучуларынын чорудуп турар хөмчөлөгөр тураткыч чөккөнү негелдери ыракт чөткөс хандыртып турар.

Кыш дүргүзүндө мөөңөлөгү чыгалан бөктөр, арылгалары бажынар ишти аштатыныман. Чамдык организацтылар болгаш хуу кижжилер бажынарынын чанында бөгүн Бай-Талче бээр оруктун ол-бо талазында төп туралар.

Ажилчы чөккөнарнын кадыкшылын шүптү харылылар хүлөөлөгөңг, арыгшөвөрин неперекчины район өмчөлөгө боду башташ, хамык бөкту суур артында кара-суг кымдыне каш чыл иштиңдө төп келген. Ол суг хөмчөлөгө кийр агып чыдар. Чөккөнү кадымына бо чорук хоралык дөдөр билдинтир. Районун конторы чыдыг чыгаш кырында туттунган. Индаар машиналар барып шыдава, дүжүп чымын алыр. Ош чөгүндө чурттакы бажынарда дүвө караңгыда бээр аржалок, долгандыр малгыштып, шалбаа сугаарым.

Суур чагайжылдылгасы—чугула айтырыг

Бүжө суурун чагайжылдыр, ош арылсилг тургузар талазы-биле кезде Советтин (дарга эш Чамыял), албай, организацтыларынын удурткучуларынын чорудуп турар хөмчөлөгөр тураткыч чөккөнү негелдери ыракт чөткөс хандыртып турар.

Кыш дүргүзүндө мөөңөлөгү чыгалан бөктөр, арылгалары бажынар ишти аштатыныман. Чамдык организацтылар болгаш хуу кижжилер бажынарынын чанында бөгүн Бай-Талче бээр оруктун ол-бо талазында төп туралар.

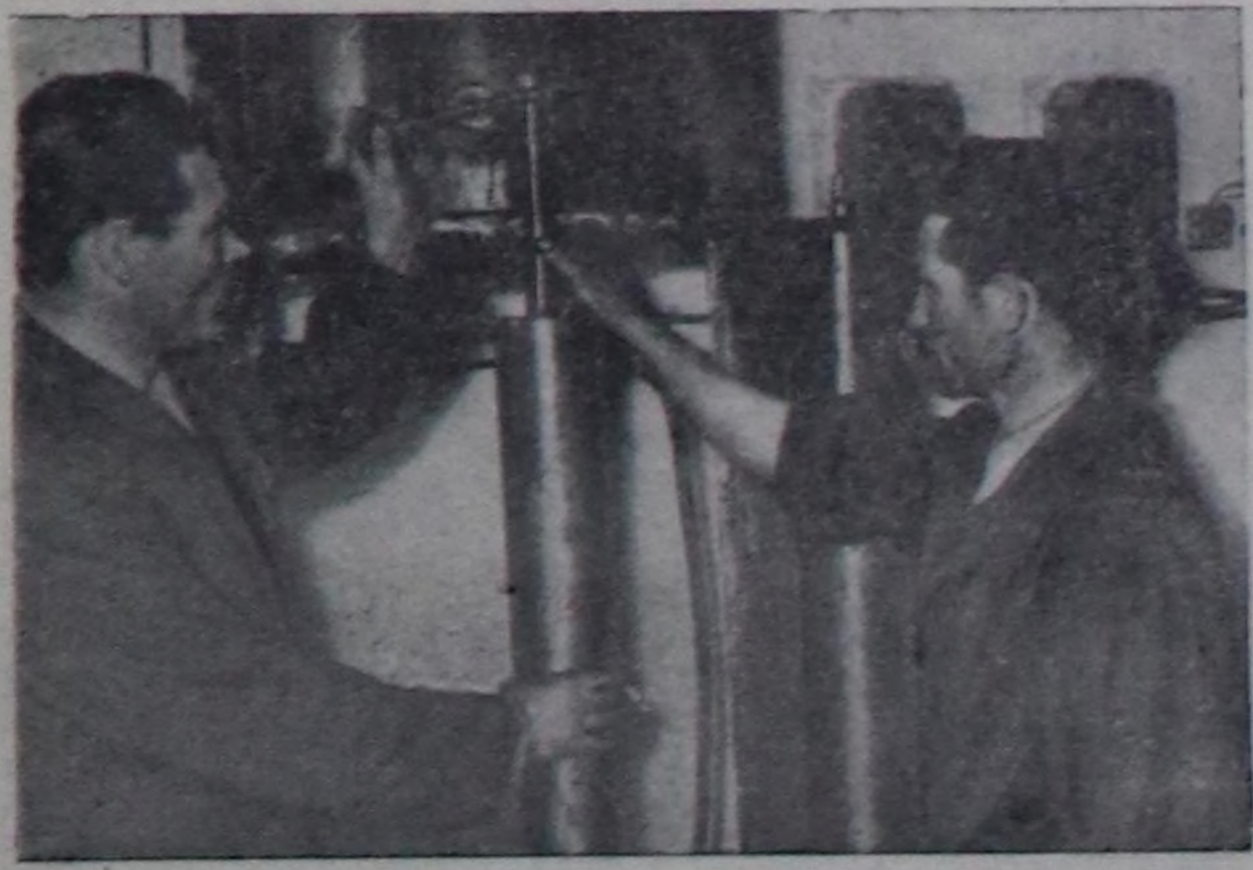
Ажилчы чөккөнарнын кадыкшылын шүптү харылылар хүлөөлөгөңг, арыгшөвөрин неперекчины район өмчөлөгө боду башташ, хамык бөкту суур артында кара-суг кымдыне каш чыл иштиңдө төп келген. Ол суг хөмчөлөгө кийр агып чыдар. Чөккөнү кадымына бо чорук хоралык дөдөр билдинтир. Районун конторы чыдыг чыгаш кырында туттунган. Индаар машиналар барып шыдава, дүжүп чымын алыр. Ош чөгүндө чурттакы бажынарда дүвө караңгыда бээр аржалок, долгандыр малгыштып, шалбаа сугаарым.

Суурда 20 ажыг ийитинин кудуктары бар. Оларын багай ажаан тургалынын түнелгенде 10 кудуктары туй шаап, хөмөр ужулга таварышкан.

Суур чагайжылдырыга ажилдаары-биле суур Советинге күрүңдөң чыл бүрү-де чөмчөлөгө берип турган акша-хөрөңгилерин чөккө ажилгайын

Т. ТАЛГАНЧИ, «Шымың» корреспонденти.

ЧААРТЫКЧИ БОЛГАШ ЧОГААДЫКЧИ

Парлаар машинаны бүдүк дамыдар өскөтөрү (валлихтер) типографияны бүдүрүгө жоруу дуугазына чууга роляда ойнал турар чүдүдөр болур. Парлаар продукцияны шынырын кан- дым болуру оон даа камаар- жыр. Ол валлихтерин мастак дээр тускый чууден кылар. Моон мурун- чыларда бистиң типогра- фиясыка парлаар машиналар өзгөш турган-биле валлихтер ба- за-да өзгөш негеттинер турган, а оларны бодуну, мичалза-даа улауг күш-ажыма негеттинер арга- биле белеткен ап турган.

Валлихтер кылар ажымын мас- тик дээр чүдүдү үрмек кылар

Кескилээш, сугауг тускый саваны хоюг-суук болууге хаймыдар турган. Ону өзгөш сун кани тус- кый хелке куткан соода. бир хонгада өзгөш резин мышан валлик кылдына бээр турган. Ону мичаар кылар бүдүрүчүлүд-даа биче, негеттинер күш-ажыма-даа улауг, шыныра-даа чазыс.

Амгы үедә типографияда парла- лаа техниказынын саны өскөн, мичангаш валлихтер-даа хөй херек- апарган. Парлаар машиналар вал- лихтерин аки белеткээринин кон- кретузуна инструктор-механик Н. Малюфеев онза эки кириш- кен. Ол, валлихтерин белеткээри-

нин чаа аргазын тыпкаш, 40 рубль-биле шапкыткан.

Эш Малюфеев мастик хаймы- дарлар чаа котелду сумелээш, ону боду кылган. Котелда сугну элек- три-биле чымдар, акаа холлаан мастикти өртөнү бербесин дээш булгап турар тускый херекселди кылган. Бир өзес моон мурнунда өзгөш хемээлдик мастикти бестин хаймыдарына 6—8 шак негет- тинер турган болза, ам хөй хем- чээлдигин чүгө 3—4 шакта ха- ймыдарлар апарган. Котелду ке- дүртүр тускый херексел база бар, мастикти тускый кранин дам- чыштыр хелке кулар болгаш оон эки шыныралыг валлихтер дүргөн кылдынын үнүп турар. Хелтерин тускый шафка электри-биле чы- лыдып, мастикти сөөканимын соода валлихтер тускый дериттин- ген электор-мотор күжү-биле дүргөн болгаш чик ушта тырттып турар.

Эш Малюфеевти чогадыкчы саналы валлик кылар ажымынын күш-ажымын 70 хуу чыгеткен болгаш валлихтерин шынырын белеткен.

Эш Малюфеев моон мурнунда- даа чартыкчы саналарын унду- руп турган, малагыя оон саналы- биле дептерлектерин күш-ажымын чыгеткен.

Типография коллективин эш Малюфеевти чартыкчылар болгаш чогадыкчылар борозунун дар- газына сонуг ап алган.

Чурукта: Эш Малюфеевти (солгай талазында) валлик кылар ажымына ажилдагы аргазын ай- тып берип турары.

Созу болгаш фотоу В. РАЧКОВСКИЙНИИ.

Амыдыралче ханылап кирер

Эртин районунуң Культура бажы- нын ажылы сөөлү үедә өзгөш өжкөш. 1960 чылдын октябрь 1-ден бо чылдын март 31-ге чедир өртөн ийи кварталда яны-бүрү кино-чураттар агы-агы чөвөргө улауг кижилерге 3700 уда, тургалар- да 220 уда өжөгүстүнгөн. Бо чылдын бичги кварталында кино көр- гүзөриниң планы 102 хуу күтүст- шентен.

Культура бажында бот-тывын-

гыр уран чүдү бөлүмү ажылдап турар. Биз 37 кижи кирип, өрт- көн ийи кварталда колхозтарга бол- гаш фермаларга 25 агыч концертти көргүскөнөр. Кандай Зина, Нам- зырай Фая, Карый Чагар-оол бол- гаш өскө-даа аныктар концерт көргүзүгөргө идеялейки кирип турар.

Бажер анигы ажылы өжкөш, чон ортузунга лекция номчулгаш, Куль- тура бажынынга аныктар келжө- лө-

лери уда-дара болуп турар. Эр- төк ийи кварталдын дүргүзүндә 24 хуу лекциялар номчулгаш.

2 уда аныктарың культура бол- гаш аштынагыч келжөлдери болуп өрткөн.

Оон-биле кады, чамдык четпестер база бар. Чижжө, көргүстүнгөн кино-чураттарын саны хөй-даа болза, кино көргүзүгөргө үлгө өзгөш кээп турар. Оң чылдагыча—Культура бажынынын четпес ажылында. Кино чаралдарын чүгө суурнуң төвүнгө өзес, харын оң кыдында кудумчуларынга база та- ралыр азар, үндүрери-биле келген кинолары улуска тайлылгара бол- гаш билеттерин бажынынга ап- парын садарын боттадылар болза, суурнуң чуртачылары Культура бажынында күздөн-биле келир ийик. Бо дөргө чүгө Культура бажынынын ажилдагычыларын- дан хамааржыр.

Өскө-даа чамдык четпестерин өскө- даа оларын чайладып тургаш, Культура бажынынын ажылын улум өжкөш болуп, Культура ажил- дагычылары чон-биле сыйы харыл- заалыг болуп, боттарынын ажылын хун бүрүнүң чынг айтырыларына бийлиги холбоштырган түдүм-на, оларнын кылган ажилдарына чо- нуң идеялейки белги, оюн-концерт, лекция болгаш өскө-даа хемчеглер- дери кижү бүрүч чыдып калбас дээр билдирер.

М. ЛАМА.

Чөөн-Хемчик районун Чадаа- на сес чыл школанын үстүкү класстарынын өрөнкүчүлери ки- чээден хостуг шахтарында шко- лада ажытыг кандыг-бир ажы- ды кыла каапкан болур. Башкы Х. Дамдын-оолдуң удурутулазы- биле 6—7 класстарын өрөнкүчү- лери өрөдиге мастерскаянын бажынын дракказын каккаш, ам малаштап, шукатурлап гел- дөөш. Өрөнкүчүлөр ол ажылын дооскаш, школаның гаражын шукатурлаар. Май 1-ге чедир мастерскаяны болгаш гаражты шукатурлап доозар.

Д. ХЕРТЕК.

КЕЛИР УЕНИНҢ БАШКЫЛАРЫНДА

Бо чылын Кызылдын башкы институтунуң бешми муруун баштайгы 65 оолдар, кыстар доозар. Олар ам үедә областың школаларына практикалап чөрааш, чедип иелген, өрөдигезин үргүлчүлөп турарлар. Олар удааас куруне шылгалдазын думазаш, диплом ажылын мангалаш, туснайлаң ажилдап гелээрлер.

Институттун дөрт дугаар курузуунуң студентилери школаларга бо өрөдиге чылынын дүргүзүндә прак- тина эрттирип турарлар. Бир, ийи, үш дугаар курстар- ның студентилери өрөдиге кабинеттеринге теоретик- ныг кичээлдерин эрттирип, хоорайның школаларына

иласстан дашкаар ажилдарга идеялейки кирип ту- рарлар.

Студентилерин өрөдиге болгаш дыштанырыңа таарычалыг байдалдар тургустунган. Олар хостуг үе- инде ойноп, спорт болгаш куш культурага хандык- шып, чечен-чөгөл номнарын номчуп, кино-чураттар көрүп, инитиге ажытыг күш ажыла кирип турар- лар. Хостуг үезинде боттарының шилип алганы тускый эртемниң дугайын чуугаламын, хөй-хөй чүдүдери күз- леп, хөлгүг, майралдыг чурттаарга солунун чүү дээр!

Институттун амыдыралын көргүскөн чамдын чүү- дери моон адаанда парладымыс.

ИНСТИТУТ БАЗА УЛУУН КИИРЕР

Коммунисттик партияның болгаш Совет чазактын совет кижү дуга- йында ада сагыш салышыкынын ачымында тыва улаустуң культуруг амыдыралы чайгылыш чок хөгүжү өрткөн. Аныак совет Тывада башкы, эчки кадрлар көзүдөп, өртем-оил- лиги килериниң саны чыл бүрү- дө өзүп турар. Ол улауг чазартыла- ларга башкыларын үлүг-хузуу өзгөш өзес.

Партияның болгаш чазактын ле- нинич национал политиказынын чай- ынчанач тылелтеги бүтү совет кижилер-биле кады бистерин, тыва кижилерин, Кызылдын башкы ин- ститутунуң башкыларын болгаш студентилерин соруз кирип турар. Бистиң амыдыралыктың өөрүш- күзүг, чогадыкчы болдарымыздыг чагайы—Ленинин улауг партиямыз- га шынычыста. Советтер чуртуңуң ас-кежиктиг хамаатылары болганы- ыста.

Кызылдын башкы институту—Ты- ва автономнот областың амыктары- ны башкы эртемниге өрөдиге, оларын бүтү тала-биле кижизип турар өрөдиге чөвөргө киреңи. Биз иттиги-биле 1235 кижү өр- өдиге киреңи.

Институт бодунуң туруп келген топ чылдарынын дүргүзүндә обла- ска 725 доу өзес дээди болгаш 154 дээди эртемниг башкыларын белет- кен. Бо чылын институту 89 ки-

жи доозуп үер. Олар школаларга баргаш, боттарынын билин уруулар- га дамчыдып бөөрлер, орус улаустуң улауг шүдүкчүзү, революсту-демократ Н. А. Некрасовтуң өскөри-биле сөзгөргө, эчки, чагай чүдүдүн үе- зиниң чазар кижилер ол. Бистиң институту чедипкиниг дооскаш, школаларга директорлар, өрөдиге эргелекчелер, башкылар, өскө-даа албан чөвөргө чедипкиниг ажилдап чөруур өштер С. Чудук, Х. Адын-оол, Д. Ондар, М. Дамдын- чап, Е. Удуракана, А. Шингина, В. Клошин болгаш он-даа өскөлөр дүржуалыг өштери-биле кады ажилдап, чонга бараан болуп турар- лар.

Институтта өртем-шиччеледиг болгаш методиктиг ажилдар өжи- жөн. Башкылар Е. Б. Салымма, З. Г. Шамкова, Ш. Ч. Саг, З. И. Коптева, К. Х. Оргу болгаш өскөлөр- даа—тыва дымдын өрөдиге ном- нарын авторлары. «Эртем бижик- меридери» деп өй-өйдө үер номчуң бир дугаар дептержегжин үндүргөн болгаш ийи дугаар дептерин белет- кеп турар.

Өзүп орап башкылар коллективин быжылгара, шинчелел ажылына салымын өштерге өй-шанда дуза чедирер чүгөдә айтырыларын бө- рөзи чүвө төздө, элден кай баш- кыларын болгаш чамдык студенти- лерин Москва, Красноярск, Иркутск хоорайларын дээди өрөдиге хер- едерин бирден үш чыл чедир хуу- саалыг чөвөргө киреңи.

Башкылар, студентилер партия болгаш чазактын үндүргөн шийт- пирлерин, өртем-техникалык че- дипкинирин чонга чедирип, нег- тердинге кирип турарлар. Бо өрөдиге чымында оларын күжү- биле 129 лекциялар хоорайга бол- гаш колхозтарга номчулгаш, оларын өзгөш келин СЭКП ТК-нын январь пленумунуң төзүлүг шийт- пирлерин таймылгарап турар. Бо чылын институт студентилерин- ден 30 кижү тракторист-комбайнер, 25 кижү чөвөкчү аргени алырлар. Институт «Тилекеге» совхозту ше- ке алырын хүлөзөгөн. Ийида студен- тилерин күжү-биле совхозту культу- ура университетин тургузуп гел- дөөш.

Улауг өрөдигезин аде тургузар дугайында хоюлуң амыдыралыг боттадырышсаң, институттун баш- кылар коллективин теоретиктиг бол- гаш практиктиг кичээлдерин амы-

дырал-биле, школа программалары- биле холбоштырып турар. Бирги, ийиги, үшү курстарын студентиле- ри хоорайныг школаларына клас- тин дашкаар практиктиг ажилдар- нын кылдып турар.

Институтта өртем-шиччеледиг болгаш методиктиг ажилдар өжи- жөн. Башкылар Е. Б. Салымма, З. Г. Шамкова, Ш. Ч. Саг, З. И. Коптева, К. Х. Оргу болгаш өскөлөр- даа—тыва дымдын өрөдиге ном- нарын авторлары. «Эртем бижик- меридери» деп өй-өйдө үер номчуң бир дугаар дептержегжин үндүргөн болгаш ийи дугаар дептерин белет- кеп турар.

Башкылар, студентилер партия болгаш чазактын үндүргөн шийт- пирлерин, өртем-техникалык че- дипкинирин чонга чедирип, нег- тердинге кирип турарлар. Бо өрөдиге чымында оларын күжү- биле 129 лекциялар хоорайга бол- гаш колхозтарга номчулгаш, оларын өзгөш келин СЭКП ТК-нын январь пленумунуң төзүлүг шийт- пирлерин таймылгарап турар. Бо чылын институт студентилерин- ден 30 кижү тракторист-комбайнер, 25 кижү чөвөкчү аргени алырлар. Институт «Тилекеге» совхозту ше- ке алырын хүлөзөгөн. Ийида студен- тилерин күжү-биле совхозту культу- ура университетин тургузуп гел- дөөш.

Аныак институт чыл бүрдө өзүп, оң херекелерди, негелдерин өзүп турар. Илангыя келир өрөдиге чы- лында ажытынар агробиология сал- бырында хөй дериг-херекселдер не- геттнер. Ол талазы-биле боттун ду- замы СЭКП тыва обкомундан бол- гаш облукскамдан дилеп турар бис.

Чон-биле харылаза, оң практик- тик ажил-херектерине студентиле- рин идеялейки кириптеңи—быжыг билиглерин үндөини. Студенти- лерин чон-биле ажилдарына, хун бүрүнүң практиктиг ажил-херек- терин шийтпирлээрине кирипине чачыктырып турар. Партиянын ХХП съездинге төвөтпиг ужуражыр тл- лөдө, Кызылдын башкы институту- нуң башкылар коллективин өрөдиге-кичикилдиге болгаш өртем- шийччеледиг ажилдарын ам-даа өжи- жиди, чаа өрөдиге чылын орга- низацияг эгелээрине бугу күштүг улгандырып турар.

А. КУНАА,
Башкы институтунуң директору.

«Таңды ууланч эрөдиге» деп номчуң автору М. Пахомов чоокта чаа Кызылдын башкы институтунуң студентилерине чөрааш. Студентилер оон номчуң дугайын автор-биле чуугалажып, оон моон сонгааргы чогадыкчы планларын айтырганнар. Пахомов оларга Тывага партизан шимчээш- кининиң дугайында сактымыкынын чуугалап берген.

Студентилер боттарынын хостуг үезин хөлгүг эрттирип турарлар. Олар- га чогаалчылар, өмчилер, көдө ажыл-агыйныг тускый эртемнигер, өр- тем-шиччелел институтунуң өртем ажилдакчылары болганчок-ла зал- дан кээп турарлар.

Чурукта: М. Пахомовтуң студентилер-биле чуугалажып турары.

СТУДЕНТИЛЕР ЧУГАЛАП

ТУР
☆☆☆
„Улауг армияның“ хүрөөлөңинге

Башкы институтунуң студентиле- ри бистер аравыста эл-байралдыг чурттап, өрөдиге турар бис. Көргөн чүдүдерибистиң, амыдыралыг кан- чаар билип турарымыздыг дады хөвөргөри, сумелжери бистиң чал чымысы боу берген. Боттары кол- лективтиң чарылбас кезин бойлай тургаш, бичин урууларын канчак коллективтиг аажы-чаңга өрөдир боор!

Ол кончуң шын бодал. Бис хөй чүвени бот-бодустан билчип, өрөдиге турар бис. Чоокта чаа РСФСР-нин аадарыг артизи В. Көк-оолдуң «Лайыран бот» деп шилиң көргөни- сы сөөлдө чуугавыс уттуңду бастыр. Бөлүк уруулар өрөдиге чыгып келген, Караның дугайын чуугалажып, шаандакы даралдык болгаш күчүдөдиги, караның-дүм- бөй чөрүктүг дугайын үр-ле чууга- лашкан бис.

Бистиң үевесте аныак өскөнниң амыдыралы тоолда чүвө дег кайга- чык боу берген. Коммунисттик пар- тия болгаш Совет чазак бистиң ду- гайымыста сагыш салып, өрөдиге- ге, чурттаарына, ажилдарына, дыштанырыңа таарычалыг бугу- ле байдалдарын тургузуп берген. Ам бис дөди эртемни чедип алгаш, То- рон чүртүвүска, партила, чоңу- зуска бараан болуп, чедип алган би- ливисти аныак салгакчыларга дам- чылар бис.

Боттарымыздыг шилип алган амыдыралы— башкы ажылыга чөвөргө алынып турар бис. Мен ол амыга кончүг ийик мен. Ичкенден тура бодан келген бодалым, күөш келген күзелдем ол чүвө. Башкылар дугайын Владимир Ильич Лени- н: «Улауг өрөдигезиниң улауг армия- нын дайнычлары» деп ажаң. Мен ол аадарыг армиянын хүрөөлө- ниниң шычы түрүп, бугу күжүмү аныак салгакчыларын өрөдиге бол- гаш кижиздериниң чагай хө- рөңгө бараалгандыр мен.

Вера ДАЛАА.

Чагай күзел-биле

Башкы болуру— хүндүлүг бол- гаш улауг херек. Ол дугайында хөй кижилер боттарынын чагай бодал- дарын сөгөл, совет башкыларга чөвөргө алынып турарлар. Бистиң шил- ин алган мержеливис шына-ла хүндүлүг болгаш чоңун, партияныг өзгөш сагыш салышыкымы-биле бүт- кеткен.

Бистерде Совет Эвилелиниң бүтү аныктары-биле бир дөмей чонга, партиага бараан болуп, чоңунг културазынын көжүдүзүңгө ду- заалар чагай күзел синдикне, Ол дугайын аныак шүдүкү Владимир Кубанев мына деп бижжөн:

Хары угда бугүдөгө база ботка Бандың-ла бир ажытыг бооп чурттаар херек.

Кубанев мынарада бистер мышак аныак, чүгө 22 харыг турган. Ол бодунуң сөгөлсө өзүн элөп, чонга болгаш бодунга ажытыг кылдыр чурттаарына шалтыктап келген не- мед-фашист элекчилерге улауг дошкун демисеге мадырлымы-биле өлгөн. Мадырлар өлө-даа, оларнын чагай күзелдери уттуңду баст, олар- нын хөвөң келир үениң аныктарын уламчылар.

Бистер, чоокку чылдарда өрөдиге- ниң доозуп үер анык башкылар, совет чаштары эртемнигин үндө- инеринге өрөдиге, олар амыдырал- га белең, кандыг бир тускый мер- жеждилдиг, чонга боттун дузаны че- дирип шыдар кижилер болуңнар дээш ажилдаар бис.

Гая УКОЛОВА,
ВЛКСМ комитетиниң секретары.

Эң-не кол чүвө

Башкы...! Бүгүдөгө хүндүлөдиг бо өстү аадарга эвиги, дынарга таалачыг. Ону «ага» деп чымыг сөс-биле бир дөмей адал болур. Шы- на-ла үжүктөрү танып алынып, оларын сөстөр кылдыр кокуң ном- чуруңга өрөткөш, бүтү өртемниге оруку ажилды берген башкынын кым уттур боор!

Мындыг чөвөргө алынып ажилды шилип алган-дыр бис. Оң-биле ка- ды ол эң харымысалыг ажы дээр- ан эки билер бис. Башкы кижү бугу чүдүдери эки билер, аажы-чаңы топуг, бичин урууларга үлгөргөш, элек болур ужурауг. Ол берге херек.

Башкы урууларын аразыңа улауг улауг төлөзөп турар кижү болур. Улауг улауг дугайын чуугалашканда, уруулар башкынын сактыр, өске кижилер шүптү-ла ол мышак деп бо- ла. Ичанга башкы бодамчалыг, далаш азы аман чорук кылбай, бо- лун үлгөргөш ап чөруур. Ичан уруулар оон эки чыныга өрөдиге, чон аразыңа топуг туттуңу чө- руур.

Ам бис өрөдиге дүргөн-не доос- ту болза, школага барып амыда- да» деп четтикпейин күзөп турар бис. Ийида багай чүвө чөк, келир үе- же чүткүл— ол чагай чүткүл. Ичанга башкы болурунун харымысалыгын, ол ажилга чүткүлдүг белеткенди, ханы, быжыг билелер- ин болурун утуп болбас бис. Ам эң-не кол чүвө мыда, школага кай хөре белеткедиг чедеринесте.

Рая ХАБАРОВА.

ЧЕР БОЛГАНДАН

Току районуң «Май бир» колхозунуң тоорук чыбар бригада- зы баштайгы үнүшүдө 7 тон- на тоорукту районуң белетке- лерине эжеп думазаш. Бригада Май бирин байыраалыңа утук- тур 12 тонна тоорук чыбар.

Д. АИР-САНАА.

Өзүр районун Торгалыг сес чыл школанын өрөнкүчүлери чамдык дыштаныга үезинде 200 кубометр олар мяшты бодунун школаның белеткен бергенер. Өрөнкүчүлери күш-ажылын башкы А. Салчак эки организастаан.

Т. ЧЫМБАЛАК.

Улауг-Хем районунда «УТКА- ның 25 чымы» совхозуң Ак-Ту- руг салбырында улауг энеоуу узуну 95 метр, дооразы 55 метр хемчээлдиг чымы кажазын,

ажыл айттары турар бир кажазын тудуп, ажылаала кинрген. Чымынын чагай кажазын ма- лды эмизирине, санал үзерине таарыштыр кылган.

М. ЛАМА.

Чөөн-Хемчик районун Чадаа- на сес чыл школанын үстүкү класстарынын өрөнкүчүлери ки- чээден хостуг шахтарында шко- лада ажытыг кандыг-бир ажы- ды кыла каапкан болур. Башкы Х. Дамдын-оолдуң удурутулазы- биле 6—7 класстарын өрөнкүчү- лери өрөдиге мастерскаянын бажынын дракказын каккаш, ам малаштап, шукатурлап гел- дөөш. Өрөнкүчүлөр ол ажылын дооскаш, школаның гаражын шукатурлаар. Май 1-ге чедир мастерскаяны болгаш гаражты шукатурлап доозар.

Д. ХЕРТЕК.

КОНСУЛЬТАЦИЯ

Совхозтарга доктаамал ажилдаары-биле шилчээн колхозчуларга күш-ажыл стажын доктаадыры

Колхозтарын совхозтарга катты- ыштырган соонда, совхозтарга докта- амал ажилдаары-биле шилчээн кол- хозчуларга пенсия тымыр дугайында, база выразнарга болгаш 1—2 бөлүктүг инвалиттеринге материалдыг дуза көргүзөр дугайында айты- рылгар каап турар. Ол айтырылгарга хамаарштыр даразында харыны- ны парлаан.

Колхозтарын кижигүнериниң колхозтарга үзүктө чок ажилдап келген күш-ажылы, бир өзес олар совхозтарга доктаамал ажилдаары- биле хүлээп алдынгаш болза, олар- нын сөөлүгү-да ажилдарын кады санаап, стажына кириер.

Совхозтарга доктаамал ажилга хүлөп алдынгаш колхозчулар, олар- нын мурунда турган колхозтарынын ажил-чорудулазын колхозтарга дугайында комиссияныч өтчөдүн райкукусовмат бажыларынын муру- нунда ажилдап кирген турар ужуру- луг. Колхозчуларын колхозтарга ажилдап турган үезин оларын кир- гени совхозтарга байы-даа хөре үе- де ажилдазын хамаан чокка күш- ажылын стажына кирип бижир.

Бир өзес совхозка ажилдаары-биле шилчөө колхозчу онза чылда- гаан-биле комиссияныч өтчөдүн рай- кукусовмат бажыларынын соонда ажилдап кирген болза, колхозка ажилдап кирген үезин оон күш- ажил-стажына база кириер.

Күш-ажылдын стажын доктаады- ры-биле холбошкан бүтү айтырыл- ларын «Колхозтарын совхозтар кыл- дыр аде тургузарда колхозтун өт- чөргөринин хүлээни өрөдиге чурту- мунуң дугайында» СЭКП ТК-нын болгаш ССРЭ-нин Министрлер Чөү- делелин 1957 чылдын май 3-теги доктаалыңа үндөзүлөш, тургустун- ган комиссиялар шийтпирээр. Ол комиссиялар өт-хөргөниң дузаан бөоринин материалдарын белеткээри- биле чөргөлөшпир, колхозтарын ажилды кылдып шыдар бүтү кижигү- неринин даанымын тургузар болгаш аңаа оларын фамилияларын, аттарын, адаларын аттарын, ол турган колхозтуңа база өске колхозтарга азы МЧАЗ-лерге ажилдап күш-ажыл стажын тодаргай айтыр хүлөзөлиң. Комиссиялардын ажилды түңнелин райкукусовматга көрүп, бажылаанынын соонда, ма- териалдарын колхозтарын совхоз- тарга бөөр, олар үк материалдарын

барымдалышп, совхозтарын адми- нистрация чөвөри күш-ажыл депте- рин кылды ужурауг.

Кайы-бир колхозтун ажылын со- садыр дугайында комиссияныч өтчө- дүн райкукусовмат бажыларынын муру- нунда, совхозка ажилдап кирген колхоз кижигүнеринин күш-ажыл стажын доктаар үедө, оларын ажал чорудулазың даразында үелерин аңаа ширер:

—1939 чылдын январь 1-ден эгелеш, колхозтун ажил-чорудулазын совхоздарына чедир колхозка азы МЧАЗ-ге үзүк чок ажилдап үези. Оңа чылдагадан чок черге күш хү- нунуң минимумун күтүстөгөн чылдарын колхозчуларын колхозтарга үзүк чок ажилдап күш-ажыл ста- жына кирибес, ону доктаадыры до- кументилер барымдалары өргөжөк чүгүдә. Колхозта архив документи- ки болган таварында, колхозтун өр- ги кижигүнеринин дамыштыр док- таадыр херек. Колхозчунуң күш- ажил стажына күш хүнүн күтөлдиг турганын барымдалап тургаш, оон совхозке шилчөө колхозчуна-даа, мурунда өскө-даа колхозка ажил- дап турган үезин кириер:

Совет Армияга, Шериг-далай Флюдуна, илтиги болган амыктар шериглерине албан кымын турган үези;

